

הוספה בשורת הגאולה

ל"ט.

אין דעם אַלעם קומט צו אַ לימוד מיוחד בנוגע צו דער גאולה, וואָס דאַרף קומען תיכף ומיד ממש (לויט אַלע סימנים) . . וויבאַלד אַז דאָס איז דער ענין הכי עיקרי שהזמן גרמא – וואָרום לויט אַלע סימנים האָט די גאולה שוין פון לאַנג געדאַרפט קומען – איז פאַרשטאַנדיק אַז דער „וענית ואמרת לפני ה' אלקיך"¹, ובפרט אין חודש אלול ווען „רשאין כל מי שרוצה להקביל פניו והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם"² – דאַרף זיין ספּעציעל אַ בקשה (בקול רם) „עד מתי?!... זאָל שוין זיין די גאולה בפועל ממש!

(משיחות ש"פ תבוא, כ"א אלול תנש"א)

- (1) פרשתנו כו, ה.
- (2) לקו"ת פ' ראה לב, א.

בכל הנ"ל נוסף לימוד מיוחד בנוגע להגאולה, שצריכה לבוא תיכף ומיד ממש (ע"פ כל הסימנים) . . כיון שזהו ענין הכי עיקרי שהזמן גרמא – כי ע"פ כל הסימנים היתה הגאולה צריכה לבוא כבר לפני זמן רב – מובן שה„וענית ואמרת לפני ה' אלקיך"¹, ובפרט בחודש אלול כאשר „רשאין כל מי שרוצה להקביל פניו והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם"² – צריכה להיות במיוחד הבקשה (בקול רם) „עד מתי?!... שתבוא כבר הגאולה בפועל ממש!

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

תבוא

מתורגם ומעורבד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק ב

(תרגום חפשי)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

א. פרשת השבוע דנה במצות הבאת בכורים. יש לקחת מן המובחרים שבפירות (שהוציאה ארצנו הקדושה, תבנה ותכונן במהרה בימינו על ידי משיח צדקנו, כשהיתה ארץ זבת חלב ודבש), ומבכורי הפירות – עוד לפני שהאדם לוקח מהם לעצמו – ולהביא לבית המקדש כדי להודות להקב"ה על ברכתו, שהוא, ברוך הוא, נתן בפירות האדמה. הבכורים לא נועדו, כקרבנות אחרים, להישרף על גבי המזבח, כי אם לתתם לכהן. מכאן אנו לומדים בשני כיוונים: מן התבואה ופירות הארץ, שגדלו לאחר שהאדם חרש וזרע ועשה את שאר המלאכות הקשורות בצמיחת פירות הארץ, הוא לוקח את המובחר ובכורי הצמיחה – לא לעצמו כי אם הופך אותם לקדושה, בנתינתם לכהן. ודאי מתעוררת לעתים טענה, שלאחר העמל הרב והיגיעה שהושקעו בהם, הרי אף אם יש לתת חלק מהם למטרות קדושה – מדוע יש לקחת דוקא מן המובחר? אך כשמתבוננים בדבר באים לידי מסקנה, שטענה זו אפשרית רק כשנעדרת האמונה לגבי פרי האדמה שאותו "נתת לי ה'", וקיים הדמיון של "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"¹. לאחר ההתבוננות אפשר להיווכח שהדבר הוא היפוכה של אמונה פשוטה, והרי האמונה הפשוטה מצויה בכל איש ישראל ללא יוצא מן הכלל, ויש רק לגלותה במדה שתשפיע על חיי יום יום.

דבר שני אנו לומדים ממצוה זו, מן העובדה שאין הפירות נשרפים על גבי המזבח בבית המקדש, כי אם ניתנים לכהן ועליו להשתמש בהם לאכילה וכד', כדין בכורים: גם את

העריבות שבגשמייות – כשאדם מכין עצמו במדה ראויה ומקדש עצמו והופך ל"כהן" – מסוגל הוא לנצל לקדושה (ע"י כך שיביא לבית המקדש וכו') ולעבוד את השי"ת ע"י אכילת הפירות באותה מדה כשל עבודת השי"ת בקרבנות האחרים ע"י שריפתם בבית המקדש, כקרבתן עולה וכדומה.

וזה אחד מיסודות תורת החסידות – שאפשר ויש צורך לעבוד את ה', לא רק בשעת התפלה ובאמצעותה או בשעת למוד התורה ובאמצעותה, כי אם גם בשעת האכילה ובאמצעותה, בשעת העסק ובאמצעותו, אלא שדרך זו של עבודת ה' דורשת, כמובן, הכנה מעמיקה יותר, ושכרה רב יותר.

מבחינה זו קיימת מצות הבכורים אף בזמן הגלות ואף בחוץ לארץ. גם ביום פשוט של חול, כשאדם אומר מעומק הלב על כל אשר יש לו שזה "נתת לי ה'". נהפך הוא לקדושה, עד שהשימוש בו עשוי להיות עבודת ה' יתברך. במצות הבכורים, כפשוטה, שהיתה בבית המקדש באה לאחריה הברכה² שיזכה לקיים בשנה הבאה פעם נוספת את המצוה בשמחה³. כך גם עתה: השימוש והניצול של הנכסים שה' נותן בצורה שה' דורש – מביאים את ברכת ה' יתברך לקיים גם בשנה הבאה מצוה זו במדה גדולה בהרבה וביתר שביעת רצון ושמחה, שהרי צריך להיות מעלין בקדש⁴.

(קובץ ליובאוויטש, שנה ד, חוברת ב', עמ' 49)

2) תנחומא ריש פרשת תבוא. רש"י תבוא כו, טז.
3) דברים כו, יא וברד"ל על הפסוק. ועל פי מה שכתוב ברמב"ם הלכות מעשר שני פרק יא הלכה טו בסופה, מובן שצריך להיות שמחתי ושימחתי (גם אחרים) בו.
4) מנחות צט, א.

אך ח"י אלול, תורת החסידות, חידש שבת שובה עצמה, שבאופן כללי היא מרירות, יש בה שמחה. ח"י אלול פירושו שה"חיות" היא בענין אלול עצמו, והשמחה אינה סותר למרירות.

– כפי שאומר אדמו"ר הזקן בתניא³³, לגבי ענין התשובה: "בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא וחדוא תקיעא בלבאי מסטרא דא" (=בכיה תקועה בלבי מצד זה וחדוה תקועה בלבי מצד זה), בו בזמן ובענין אחד אפשריים שני כיוונים הפכיים. וכפי שהוא מסיק שם שגם בזמן של "ירגיו וכו'" ומרירות, מבחינת הנפש הבהמית, בה בשעה על האדם להיות בשמחה מבחינת הרגש הנפש האלקית והבטחון הגמור ש"לא ידח ממנו נדח"³⁴ ו"לעולם גו' נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"³⁵, שלפיכך כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא³⁶.

מובן, איפוא, שהשמחה כאן מקורה בעצם התשובה. באותו הלך רוח של התשובה עצמה – של מרירות ו"ירגיו על היצר הרע" – ישנה השמחה על שהנפש האלקית שבה אל ה'.

יא. כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר³⁷ על הימים שמח"י אלול עד ראש השנה, שהם שנים־עשר ימי חשבון הנפש של השנה החולפת, יום לחדש, יום לחדש.

דובר לעיל לגבי הענין של "עשר קדושות הן" שהוא נמצא בבחינות "עולם־שנה־נפש". גם בתפלה שהיא "סולם מוצב ארצה וראשו

33) פרק לא־לד, אגרת התשובה פרק יא.
34) ראה לקו"ש ח"ב [המתורגם] ע' 21 הערה 20.
35) ישעי' ס, כא.
36) סנהדרין פרק יא, משנה א.
37) ראה לקו"ש ח"ב [המתורגם] ע' 88 הערה 24.

מגיע השמימה" – קיימות דרגות אלו, באופן כללי מתבטא הדבר בהבדל שבין תפלת החול, בה כלולה בקשת צרכיו של אדם, לבין תפלת השבת, שאין בה אלא שבחו של מקום.

כך – בתורה: ההבדל בין גליא דתורה, שהוא "אילנא דטוב ורע" משום שבגליא דתורה נידונים ענינים גשמיים, וזה ענין הבירורים, לבין פנימיות התורה, בה מדובר רק באלקות.

עיקרו של חשבון הנפש בי"ב הימים שמח"י אלול לראש השנה, צריך להיות מוסב בקשר לפנימיות התורה. ודאי צריך להיות חשבון לגבי כל תרי"ג המצוות וכל הפרטים והדקדוקים, ואדרבה: "המעשה הוא העיקר". ברם, חשבון זה צריך להיות מושלם לפני ח"י אלול, ואילו מיום ח"י אלול – יום התגלות תורת החסידות – הרי דוגמת "אביך במאי הוה זהיר טפי"³⁸ – "זהיר", מלשון: זוהר ובהירות, אור שבאמצעותו בא האור בכל עניניו – צריך להיות עיקר וחיות החשבון בקשר לפנימיות התורה,

לא רק בקשר ללימודה כי אם גם בנוגע להתנהגות על־פי החסידות שהרי גדול תלמוד המביא לידי מעשה³⁹.

וזה יביא אור בחשבון נפשו לגבי כל עניניו. והרי החשבון מביא לקבלה טובה על להבא, שיהא "יפוצו מעינותיך חוצה" ב"חוץ העצמי וגם ב"חוצה" הממשי, וע"י כך יהיה "קאתי מר", מלכא משיחא" במהרה בימינו.

(משיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול. תשט"ז)

38) שבת קיח, ב. אגרת הקדש סימן ז.
39) קידושין מ, ב.

ההכנה לתשרי, והעיקר שבו הוא בשבת שלפני תשרי, דמיניה מתברכין כולי יומי של השבוע ובכללם יום ראש השנה, שבת מברכים – למעלה – של תשרי. יעזור ה' שתהא הכניסה לשנה החדשה בשמחה, ותהא שנה טובה ומתוקה בכל המצטרך.

(משיחת ש"פ נצביס וילך, תשט"ו)

"לפניך", דלא אתרמיז בשום אות וקוץ, וזו ההקדמה לכל הקוים.

וע"י העבודה של אלול באים לגאולה הרמוזה בראשי התיבות להוי' ויאמרו לאמר אשירה, ראשי תיבות – אלול²⁷.

כל זה הוא כלל העבודה של חדש אלול –

(27 ראה לקו"ש ח"ב [המתורגם] ע' 83 הערה 13.)

הוספה

ט. השבוע הרי חל ח"י אלול. לגבי ענין ח"י אלול אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁸ בשם זקני החסידים, כי פירושו של ח"י אלול הוא שהוא נותן חיות ב"אלול". תוכנו של חודש אלול הוא הרי הצורך לתקן את השנה החולפת, וע"י כך לזכות בשנה טובה ומתוקה לשנה הבאה, וענינו של ח"י אלול הוא להכניס רוח חיים בעבודה זו. לא זו בלבד שלא תהא בדרך מצות אנשים מלומדה, אלא אף כשאדם עושה זאת בהכנה ובכוונה – שגם אז עלולה היא להיות ללא חיוניות – מוסיף בה ח"י אלול את החיות.

ח"י אלול הוא יום הולדת הבעל-שם-טוב, וכפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁹ שאין זה יום הולדתו בגופו בלבד, אלא אף יום הולדתו בנשמתו. כן היה ח"י אלול יום התגלותו של הבעש"ט, כעבור שנים רבות, יום התגלות החסידות הכללית.

לאחר מכן הופיע כ"ק אדמו"ר הזקן והביא את הדברים לידי הבנה והשגה, חסידות חב"ד, וגם יום הולדתו שלו היה בח"י אלול.

(28 לקוטי דיבורים עמ' 946.)

(29 לקוטי דיבורים עמוד 64.)

ב. לפני ראש השנה⁵, וכן לפני חג השבועות, קוראים את התוכחה. לפני חג השבועות – בפ' בחוקותי, ולפני ראש השנה – בפ' תבוא. אלא שלאחר פרשה זו נקראת בתורה פרשה נוספת: לפני חג השבועות – פ' במדבר, ולעתים גם פ' נשא, ולפני ראש השנה – פ' נצבים, ולעתים גם פ' וילך, כדי להפסיק בין התוכחה לבין החג.

טעם לדבר, לפי שהתוכחה אינה ענין של עונש ח"ו⁶, כי אם ענין של טהרת וזיכוך הכלי, ומשום כך היא נקראת לפני חג השבועות וראש השנה כי כשם שבגשמיות הרי לפני שמכניסים לכלי, דבר חשוב ויקר – יש תחלה לרחוץ את הכלי, לכלות קללותיה, כלשון הש"ס⁷ – כך גם ברוחניות.

לכן, לפני ההתגלות של מתן תורה ולפני ההתגלות של ראש השנה, שהרי בכל ראש-השנה נמשכת המשכה חדשה שלא היתה מעולם⁸, ופירוש הדבר שגם בזמן שבית המקדש היה קיים לא היתה המשכה כזו, הרי כדי לקלוט את ה"המשכה" – חייבת להיות טהרת הכלי תחלה.

כלומר, למרות שלשעה קלה הרי הם יסורים, ובפרט לגבי בן-מלך, שהוא נוסף לכך בן יחיד (שכן כל בני ישראל הם בנים יחידים של מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא), והרי כל דבר קטן שאינו כשורה אינו מסוגל לסבול (ולפיכך מפסיקים בפרשה נוספת, כנ"ל) – עם זאת כדאי לאבינו אב הרחמן, ואפילו אב הרחמים⁹, שלשעה קלה לא יהיה כל-כך חלק, משום הסי יקיר שיתן לאחר מכן.

(5 מגילה לא, ב. (ומה שכתוב בתוס' – עיין שם בחידושי אגדות מהרש"א.)

(6 ראה לקוטי תורה ויקרא מח, א.

(7 מגילה לא, ב.

(8 ראה לעיל ע' 91 הערה 12.

(9 בחינה נעלית יותר מאב הרחמן, ראה לקוטי תורה דברים סב, ד. שיר השירים י"ד, ג.

ג. ההבדל בין התוכחה שבפ' בחוקותי, הנקראת לפני חג השבועות, לבין התוכחה שבפ' תבוא, הנקראת לפני ראש השנה, הוא שבתוכחה של פ' בחוקותי ישנן מ"ט קללות, ובפ' תבוא – צ"ח, פי שנים.

מכאן מובן ש"גילויי" ראש השנה נעלים מ"גילויי" חג השבועות, ולפיכך נדרשת טהרה יתרה.

ה"עבודה" והגילויים של חג השבועות הם בדרך "אור ישר", מלמעלה למטה, כפי שנאמר בגמרא לגבי מתן תורה שהיה זה ענין של גרות¹⁰, וגר שנתגייר – כקטן שנולד דמי¹¹, ואילו ה"עבודה" והגילויים של חדש תשרי הם – תשובה, "אור חוזר", מלמטה למעלה. לפיכך גם סדר האותיות ב"תשרי" הוא: ת, ש, ר, סדר של מלמטה למעלה.

משום כך גם: ההכנה לשבועות – היא ה"עבודה" של חדשי ניסן, אייר והתחלת סיון, עבודת הצדיקים, "דודי לי ואני לו", מלמעלה למטה, ואילו ההכנה לראש השנה היא העבודה של חדש אלול, עבודת בעלי תשובה, "אני לדודי" ולאחר מכן "דודי לי", מלמטה למעלה.

ה"גילויים" של "אור חוזר" נעלים מן ה"גילויים" של "אור ישר", כפי שידוע¹² יתרון בעלי תשובה על צדיקים. כך נראה גם מפרשת הלוחות: הלוחות השניות, שניתנו לאחר חטא העגל למחרת יום הכפורים, נעלות מן הלוחות הראשונות שניתנו בחדש סיון, ועליהן נאמר¹³: כפלים לתושיה. לפיכך גם טהרת הכלי שלפני ראש השנה היא פי שנים. כך גם לגבי ענין הגלות והגאולה,

(10 ראה יבמות מו, ב.

(11 שם כב, א. ושם נסמן.

(12 רמב"ם הלכות תשובה פרק ז, הלכה ד, וראה ספר המאמרים תש"ט עמוד 183 הערה 1.

(13 שמות רבה ריש פרשה מו.

שגורמיהן החטא והתשובה. שורש הגלות הוא חטא העגל, ונאמר ביחס לגלות: "לקתה בכפלים", וגם לגבי החטא שהוא סיבת הגלות נאמר: "חטאה בכפלים", וע"כ כן נגיע לגאולה שהיא נחמה בכפלים, ככתוב: נחמו נחמו¹⁴.

(משיחת ש"פ נצבים, תשי"ד)

ד. בענין "הכל לטובה" ישנם שני ביטויים שונים בדברי חז"ל: א) כל דעביד רחמנא לטב עביד¹⁵. ב) גם זו לטובה¹⁶.

ההבדל בין שני הביטויים הוא: "כל דעביד רחמנא לטב עביד" נאמר בלשון התרגום (ארמית), ו"גם זו לטובה" בלשון הקדש. לשון הקדש היא לשון קדושה וברורה, כל הענינים שבלשון הקדש הם ברורים, ופירוש הדבר שנראה בבירור שהכל לטובה. "כל דעביד רחמנא לטב עביד", שנאמר בלשון התרגום, הרי אף שגם כאן "לטב עביד" – אין הדבר נראה כל-כך ברור.

הסבר הדבר יובן על-פי ההבדל בין הדוגמאות שהגמרא מביא בקשר לשני הביטויים.

הדוגמא שהגמרא מביאה בקשר ל"כל דעביד רחמנא – לטב עביד" היא:

רבי עקיבא יצא לדרך ולקח אתו נר, חמור ותרנגול.

– בזמננו הנוסע לדרך לוקח אתו דברים אחרים: פנקס צ'קים, מברשת-שיניים וכו', אבל אז לקח אתו הנוסע נר, כדי שיוכל ללמוד גם בחשך, חמור, שישא את הגשמיים שלו, כך שהוא יהא משוחרר מכך. ותרנגול, שיעיר אותו לתיקון חצות –

זימן הקב"ה שלא נתנו לו להכנס לעיר

14 איכה רבה פ"א בסופה.

15 ברכות ט, ב.

16 תענית כא, א. סנהדרין קה, ב.

ונאלץ ללון בשדה. באה רוח וכיבתה את הנר, ונשאר שרוי בחשכה. בא אריה וטרף את החמור. בא חתול ואכל את התרנגול. אמר רבי עקיבא: כל דעביד רחמנא – לטב עביד.

מאוחר יותר התברר שהכל היה לטובה. שכן באותו לילה היתה התנפלות שודדים על העיר. אילו היה לן גם הוא בעיר – היה נשבה גם הוא, ולו היה דולק הנר היו רואים אותו השודדים, ולו היו החמור והתרנגול משמיעים קולותיהם היו השודדים שומעים את הקולות וכו'. מתוך כך שהפסיד כל זה – ניצול.

ה. הדוגמא בקשר ל"גם זו לטובה" מביאה הגמרא מן התנא נחום איש גס-זו. השם "איש גס-זו" ניתן לו לפי שהיה אומר על כל דבר: גם זו לטובה.

פעם הוטלה עליו שליחות למלך רומי, ונמסרו לו אבנים טובות ומרגליות כמתנה למלך. בלילה נגנבו ממנו האבנים הטובות ובמקומן הושם בתיבה עפר. אמר: גם זו לטובה, וכשיהודים עשו אותו לשליח אל המלך על לבצע שליחותי והקב"ה יעזור.

כשהגיע למלך רומי ומסר את התיבה כמתנה – פתחו את התיבה, וכשראו שהיא מלאה עפר רצו לעשות לו את אשר עושים למורד במלכות. אך הקב"ה שלח מיד את אליהו הנביא בדמות אחד השרים, שאמר למלך: יתכן שזה העפר בו ניצח אברהם אבינו במלחמותיו. הרי מלחמות אינן חסרות בין הגויים – ניסו, איפוא, מיד את העפר ובעזרתו נוצחו שונאי המלך.

ו. השוני בין שתי הדוגמאות הוא:

לרבי עקיבא היה, לאמתו של דבר, הפסד וצער. הוא איבד את חמורו ואת תרנגולו, היה שרוי בחשכה ולן בשדה. כל זה היה לשם טובה, אך הדברים עצמם היו של צער.

לנחום איש גס-זו לא היה מלכתחלה כל נזק, ואדרבה: אילו היה מביא אבנים טובות – מי יודע אם היו מתקבלות ע"י המלך, שכן בבית המלך אין מחסור באבנים טובות¹⁷, ואילו כשהביא עפר – נתקבל הדבר.

לר' עקיבא היא צער, אלא שבאמצעותו ניצל מצער גדול יותר, ואילו לנחום איש גס-זו היה הדבר עצמו טוב.

ז. זה, איפוא, היתרון שבביטוי "גם זו לטובה" על הביטוי "כל דעביד רחמנא – לטב עביד". משמעות "גם זו לטובה" היא: זו – דבר זה עצמו¹⁸ – לטובה. אין זה רק לשם טוב, כי אם בעצמו טוב. אלא שתחלה היה העלם, העינים היו עצומות, והיה נדמה שזה נזק וצער, ואילו כשסר ההעלם מתברר שמלכתחלה היה זה טוב.

נחום איש גס-זו היה רבו של ר' עקיבא¹⁹. כלומר: ר' עקיבא היה בדור מאוחר יותר משל נחום איש גס-זו. דור בו היה חשך הגלות גדול יותר (שהרי בכל דור גדל החשך). בדורו לא היתה, איפוא האפשרות לראות הגלוי שכל דבר הוא בעצמו טוב.

אף כשידועה בפשיטות האמת שכל דבר הוא עצמו טוב – הרי עם זאת בעולם אין הדבר בא בגלוי. בעולם באה בגלוי רק העבודה ש"כל מה דעביד רחמנא – לטב עביד". אבל נחום איש גס-זו ובדורו, דור קרוב אל (או בעיצומו של) זמן הבית, היתה האפשרות לגלות גם בעולם את הענין של גם זו לטובה. עתה אנו מתקרבים אל זמן הגאולה, זמן של "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו"²⁰ כשהקב"ה

17 עיין עיון יעקב על עין יעקב.

18 על דרך שכל אחד מראה באצבעו ואומר זה א"ל,

רש"י שמות טו, ב.

19 חגיגה יב, סע"א.

20 שופטים ה, לא. תניא פרק כו.

מוציא חמה מנרתיקה ונראה בגלוי בכל דבר ש"גם זו לטובה", לזמן של שמש ה' בגלוי מנרתיקו, וייאמר: זה ה' קוינו לו.

(משיחת כ' מנ"א, תשי"א)

ח. ה"עבודה" של אלול היא הרי הכנה לתשרי. בחדש אלול יש לתקן את מעשי השנה שעברה ולהגיע ל"אחת שאלתי", לצאת מן הענינים הפרטיים. ע"י "אחת שאלתי" של חדש אלול באה לאחר מכן ה"משכה" החדשה של חדש תשרי: לך לבדך ואין לזרים אתך, שנה טובה ומתוקה בכל המצטרך לו.

וזה טעם הדבר שבמלה "אלול" נרמזים כל הקוים של: תורה, עבודה וגמילות חסדים.

"אלול" – ראשי תיבות: אנה לידו ושמתי כך²¹, המוסב ל"קו" התורה, שכן התורה מקלט מן היצר הרע, כמאמר רז"ל²².

"אלול" – ראשי תיבות: אני לדודי ודודי לי²³, "קו" העבודה, תפלה²⁴.

"אלול" – ראשי תיבות: איש לרעהו ומתנות לאבינינים²⁵, "קו" גמ"ח.

היסוד וההקדמה לכל ה"קוים", היא עבודת התשובה, הרמוזה בראשי התיבות שבאלול: (ומל ה' אלקיך) את לבבך ואת לבב (זרעך)²⁶, שהיא היסוד לכל הקוים. וכדוגמת אמירת "מודה אני לפניך" בראשית עבודת היום, כשאדם פונה אל ה', והדבר מגיע לדרגת

21 פרי עץ חיים שער ראש השנה פרק א. שער הפסוקים שמות כא, יג.

22 מכות י, א. וראה ספר המאמרים ה'תש"ד עמוד 270.

23 אבודרהם סדר תפלת ראש השנה ופירושה בשם הדרשנים. פרי עץ חיים שם. שער הפסוקים שיר השירים ו, ג.

24 ראה ספר המצוות להרמב"ם מ"ע ה. ובכמה מקומות.

25 בספר ערוגת הבושם בשם ס' אמרכל.

26 בעל הטורים דברים ל, ו. אבודרהם שם, וראה

אגרת הקדש סימן ד.